

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

19 november 2008

VERSLAG

– van het Rekenhof en de Algemene Rekenkamer –

over kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen

GEDACHTEWISSELING

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door mevrouw Kathleen Helsen**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de dames Veerle Heeren, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Dirk De Cock, mevrouw Anissa Temsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, Jos De Meyer, Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Fientje Moerman;

de heren Chokri Mahassine, Ludo Sannen, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Kris Van Dijck;

de heer Jef Tavernier.

Zie:

37-I (2007-2008)

– Nr. 1: Verslag van het Rekenhof en de Algemene Rekenkamer

INHOUD

	Blz.
I. Standpunt van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA).....	4
1. Toelichting door mevrouw Ann Verreth, secretaris-generaal VLHORA.....	4
1.1. Onafhankelijkheid	4
1.2. Samenstelling visitatiecommissies	4
1.3. Werking van visitatiecommissies	5
1.4. Domeinspecifiek referentiekader.....	5
1.5. Kosten van het systeem	5
1.6. Toezicht op het systeem	6
2. Vragen en opmerkingen van de leden	6
II. Standpunt van de Christelijke Onderwijscentrale (COC).....	7
1. Toelichting door de heer Rudy Van Renterghem, adjunct secretaris-generaal COC	7
2. Vragen en opmerkingen van de leden	9
III. Standpunt van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)	9
1. Toelichting door mevrouw Marleen Bronders, coördinator kwaliteitszorg VLIR	9
1.1. Onafhankelijkheid	9
1.2. Gebrek aan toezicht op de evaluatieorganen	10
1.3. Samenstelling, werkwijze en methodiek van de visitatiecommissies.....	10
1.4. Kosten van de visitaties	11
1.5. Relatie visitatiecommissie – NVAO.....	11
IV. Standpunt van ACOD Onderwijs	12
1. Toelichting door de heer Hugo Deckers, algemeen secretaris ACOD Onderwijs	12
V. Standpunt van VSOA-Onderwijs	12
1. Toelichting door de heer Lucianus Van Rompaey, VSOA-Onderwijs	12
2. Vragen en opmerkingen van de leden	13

DAMES EN HEREN,

Op 23 oktober 2008 besprak de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie het verslag van het Rekenhof en de Algemene Rekenkamer over kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Er had een gedachtewisseling plaats met de Vlaamse Hogeschoolenraad (VLHORA), de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Christelijke Onderwijscentrale (COC), ACOD Onderwijs (Algemene Centrale der Openbare Diensten) en VSOA-Onderwijs (Vrij Syndicaat van het Openbaar Ambt).

Tijdens een volgende zitting werd het verslag besproken met de heer Adri De Brabandere, eerste-auditeur-revisor bij het Rekenhof en formuleerde de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming een antwoord op de opmerkingen van het Rekenhof (zie *Parl. St. Vl. Parl.* 2007-08, nr. 37-I/3).

I. STANDPUNT VAN DE VLAAMSE HOOGESCHOLENRAAD (VLHORA)

1. Toelichting door mevrouw Ann Verreth, secretaris-generaal VLHORA

Mevrouw *Ann Verreth*, secretaris-generaal VLHORA, verwijst naar de toelichting van mevrouw Marleen Bronders van de VLIR (cf. infra), omdat VLHORA en VLIR het thema samen hebben bekeken en volgens eenzelfde protocol en werkwijze functioneren. Hoewel ze andere aspecten belicht, staat de VLHORA ook achter de opmerkingen van de VLIR.

De spreekster merkt in eerste instantie op dat ze niet de conclusies van het Rekenhof in vraag wenst te stellen, maar dat ze een aantal zaken veeleer wil fijner afstellen en enkele bijkomende argumenten wil aanbrengen. Ze gaat in op volgende thema's: onafhankelijkheid, de samenstelling en werking van visitatiecommissies, bepaalde commentaren bij domeinspecifieke referentiekaders, het toezicht en de kosten van het systeem en een visie bij een mogelijk toekomstig systeem.

1.1. Onafhankelijkheid

De VLHORA ervaart dat het moeilijk aan buitenstaanders kan uitleggen dat de instantie volkomen onafhankelijk werkt, gezien de wijze waarop de evaluatieorganen uit de koepelorganisaties zijn ontstaan in Vlaanderen. Het verheugt de spreekster enorm dat

het Rekenhof heeft vastgesteld dat er van inmenging geen sprake is en dat de Vlaamse evaluatieorganen hun rol duidelijk hebben afgebakend om dit ook te garanderen. Mevrouw Verreth herhaalt enkele 'checks and balances' die daarvoor in het Vlaamse systeem zijn ingebouwd.

Ten eerste is het gesplitst systeem van visitatie en accreditatie een belangrijke factor van onafhankelijkheid. Degenen die de visitaties organiseren, de commissies samenstellen, de commissies begeleiden en uiteindelijk een publiek rapport publiceren verschillen van het orgaan dat de formele beslissing inzake accreditatie moet nemen, de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie).

Ten tweede moeten VLHORA en VLIR ook een uitgebreid en administratief zwaar dossier opmaken dat door de Erkenningcommissie getoetst wordt, waarbij deze dan kan oordelen over de onafhankelijkheid van de kandidaat-commissieleden.

Ten derde worden visitatierapporten door de visitatiecommissie overhandigd aan VLHORA en zijn ze op geen enkel moment voorwerp van besprekingen door de raad van bestuur van VLHORA. Ze worden direct gepubliceerd.

Het Rekenhof stelde zich vragen bij de positie van de secretarissen van de visitatiecommissies in termen van onafhankelijkheidsrisico's. Er wordt gezegd dat alle commissieleden in visitatiecommissies een onafhankelijkheidsverklaring moeten ondertekenen terwijl de secretarissen dit niet doen. Mevrouw Verreth stelt dat geen enkele van de secretarissen ooit in het kader van een visitatie een hogeschool bezoeken waarmee ze een band hebben gehad. Bovendien maken de secretarissen geen deel uit van de visitatiecommissie. De spreekster geeft wel aan dat VLHORA zeker niet gekant is tegen een formalistische oplossing middels een onafhankelijkheidsverklaring en een toets door de Erkenningcommissie.

1.2. Samenstelling visitatiecommissies

Mevrouw Verreth verwijst vervolgens naar de opmerkingen inzake de samenstelling van visitatiecommissies. In eerste instantie gaat het over het beperkte internationale karakter van de visitatiecommissies. De commissies samengesteld door de VLHORA richten zich volgens haar inderdaad in grote mate op commissieleden uit Nederland en in mindere mate op Vlamingen in de wereld. Ze beaamt dat het een gemiste kans is, maar wijst ook op de complexiteit van een en ander. De visitaties moeten in het Nederlands gebeuren, wat de keuze inzake internationale commissieleden zwaar beperkt. Bovendien verhogen in elk geval de kosten van het

totale proces als er sprake zou zijn van anderstalige buitenlandse commissieleden. Daarnaast moet volgens de spreker ook rekening gehouden worden met de cohortegwijze aanpak van visitaties. Een commissielid uit de Verenigde Staten strikken voor een veelheid aan bezoeken, lijkt haar ontzettend moeilijk.

De al dan niet aanwezigheid van studenten in visitatiecommissies is een tweede opmerking. Uit het rapport van het Rekenhof zou men moeten opmaken dat zij slechts sporadisch betrokken zouden zijn bij visitatiecommissies. Mevrouw Verreth weerlegt dit. Cijfers van de VLHORA geven aan dat in 71 percent van de gevallen studenten betrokken zijn in de visitatiecommissies. De spreker onderstreept tevens de vele inspanningen die gebeuren ter zake. De VLIR en VLHORA hebben een overeenkomst met VVS (Vlaamse Vereniging van Studenten) om kandidaat-studenten aan te leveren.

De deskundigheid van commissieleden is samen met hun onafhankelijkheid volgens VLHORA de kritische succesfactor van een systeem van visitatie. Men probeert de deskundigheid van commissieleden vanuit het evaluatieorgaan te bewaken door, indien nodig, ook zelf op zoek te gaan naar deskundige panelleden. Mevrouw Verreth legt uit dat VLHORA daartoe ook zelf beroepsorganisaties en sectororganisaties contacteert en zelf training aanbiedt. Voor de academiserende opleidingen stelt VLHORA steeds een evenwichtige commissie samen met zowel vakdeskundigen als leden afkomstig uit de academische wereld om in elke visitatiecommissie voldoende domeinspecifieke deskundigheid met betrekking tot het afnemende beroepenveld te garanderen. Het blijkt volgens de spreker steeds moeilijker om mensen met drukke agenda's bereid te vinden zich enkele keren per jaar gedurende enkele dagen vrij te maken voor een intensief proces zoals een visitatiebezoek.

1.3. Werking van visitatiecommissies

Bij de opmerkingen over de werking van visitatiecommissies staat mevrouw Verreth eveneens stil. De relatie tussen de kwaliteit van het zelfevaluatie-rapport (ZER), en het oordeel en/of de oordeelsvorming van een visitatiecommissie is in de praktijk niet zoals beschreven in het rapport van het Rekenhof, stelt ze. Het Rekenhof lijkt te suggereren dat er een één-op-éénrelatie is tussen de kwaliteit van het ZER en het oordeel van visitatiecommissies en dat dit dus, gelet op wisselende kwaliteit van ZER's, een gevaar vormt voor het globale oordeel over een opleiding. Visitatiecommissies baseren zich volgens mevrouw Verreth niet alleen op het ZER, maar bespreken voorafgaand aan een bezoek ook de vragen die erbij

rijzen. De commissie bestudeert de situatie ter plekke door het bestuderen van diverse documenten maar ook via de gesprekken die ze gedurende tweemaal een dag hebben met betrokkenen en belanghebbenden bij de opleiding.

Op verschillende plaatsen in het rapport worden opmerkingen gemaakt in verband met oordeelsvorming. Mevrouw Verreth stelt dat het lijkt alsof er geen regels zouden bestaan of gehanteerd worden en weerlegt dat. Ze zijn afgestemd met het NVAO. De spreker stelt dat VLHORA veel belang hecht aan de evolutie van individuele divergente oordelen naar een convergent en gedragen groepsoordeel van een visitatiecommissie.

1.4. Domeinspecifiek referentiekader

Het rapport van het Rekenhof geeft aan dat in Vlaanderen en in de kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs nogal wat leemtes bestaan met betrekking tot het voor de evaluatie, en dus voor de opleidingen, gehanteerde referentiekader. Hierbij maakt mevrouw Verreth een aantal kanttekeningen.

Het domeinspecifiek referentiekader als dusdanig is voor VLHORA geen onderwijskundig referentiekader waarbij allerlei normering worden aangebracht. De visitatiecommissie stelt onder begeleiding van de secretaris en met input van alle mogelijke referentiekaders van opleidingen en wettelijke en internationale normen, een domeinspecifiek referentiekader op voorafgaand aan de visitatie. VLHORA probeert als evaluatieorgaan de commissie bij die opdracht te begeleiden en heeft een leidraad opgesteld om de eenvormigheid van de referentiekaders te bewaken.

De internationale toetsing van het domeinspecifiek referentiekader is volgens mevrouw Verreth een mes dat aan twee kanten snijdt. Er zijn internationale normen die worden opgenomen indien aanwezig, stelt ze, maar er moet ook in de eerste plaats rekening worden gehouden met de wettelijke vereisten in België voor bepaalde opleidingen en beroepen.

1.5. Kosten van het systeem

Kwaliteit heeft een prijs, net zoals kwaliteitszorg dat ook heeft, oppert de spreker. Het rapport van het Rekenhof schrijft volgens haar nogal vlotjes over de kosten. De VLHORA betwist dat het bestaande systeem slechts een lichte verhoging van de kosten zou inhouden tegenover het vorige. Sinds de koppeling aan accreditatie zijn de kosten van het externe kwaliteitszorgsysteem opmerkelijk verhoogd, zeker wanneer dat bekeken wordt vanuit een 'full cost' gegeven. Alle kosten, zoals ook de personeelsuren die

gespendeerd worden aan het ganse proces moeten in rekening worden gebracht om zinvolle uitspraken te doen in verband met de kostprijs.

1.6. Toezicht op het systeem

Inzake toezicht op het systeem, klopt het volgens de spreekster dat het Vlaamse systeem weinig toezicht veronderstelt op de werking van de evaluatieorganen. VLHORA, net zoals VLIR en NVAO, is lid van ENQA (European Association for Quality Assurance in Higher Education) en ondergaat dus ook vijfjaarlijks een externe, internationale audit. Deze audit is zowel gericht op het volwaardig ENQA-lidmaatschap als op het nagaan of VLHORA voldoet aan de ministeriële 'European Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education'.

Een onderzoeksvraag die rijst, is hoe zou kunnen worden gewerkt zonder tussenkomst van VBI's (Visiterende en Beoordelende Instanties) in Nederland en zonder evaluatieorganen in Vlaanderen. Hoe kan er dus rechtstreeks met het NVAO gewerkt worden? Mevrouw Verreth vestigt er de aandacht op dat het onduidelijk is hoe het onderzoek van het Rekenhof een antwoord zou kunnen bieden. Het lijkt haar veel belangrijker de ontwikkelingen in een experimentele fase op te volgen die wijzen in de richting van een concept met een combinatie van een instellingen-audit en een beperkte opleidingsbeoordeling.

Concluderend stelt mevrouw Verreth nog dat haar bijdrage vooral tot doel had aanvullingen en nuanceringen aan te brengen bij het rapport. Ze geeft aan dat het om een zeer complexe materie gaat, zeker voor wie er niet elke dag in actief is. Ze drukt de hoop uit dat alle toelichtingen de leden van de commissie Onderwijs in staat kunnen stellen om een volledig beeld te krijgen van de kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw *Katleen Martens* wil weten waarop een hogeschool het meest gericht is: kwaliteitsonderwijs afleveren of voldoen aan de criteria van de visitatiecommissie. Ze stelt dat dit twee verschillende dingen kunnen zijn en vraagt zich af of de enorme inspanning die wordt geleverd dan wel efficiënt is als het niveau van onderwijs secundair wordt.

Mevrouw *Kathleen Helsen* wil nog even stilstaan bij de deskundigheid van de leden van de visitatiecommissie. Ze beaamt de complexiteit van de samenstelling ervan en van het aantrekken van internationale leden. Ze is bekend met knelpunten zoals kostprijs. Ze wil echter weten in welke mate het feit dat men er niet in slaagt mensen van buiten Nederland en Bel-

gië aan te trekken, weegt op de kwaliteit.

Dat het niet eenvoudig is om mensen uit het beroepveld zelf aan te trekken, kan kloppen, maar het lid wijst erop dat het rapport ook gewag maakt van een gebrek aan evaluatie- en onderwijsdeskundigheid van de visitatiecommissieleden. Hoe kan dat verholpen worden?

De heer *Dirk De Cock* wil weten welke de grootste knelpunten zijn inzake internationalisering. Hij leest uit bladzijde 24 van het rapport: "(...) toch hadden de Vlaamse opleidingen er problemen mee dat de visitatiecommissies weinig inzicht verwierven in hun onderwijskundige praktijk.". Daarbij vraagt het lid zich af of het feit dat men nog andere criteria wil hanteren inzake internationalisering dan het gebruik van het Nederlands precies dat aspect niet nog meer in het gedrang brengt.

Mevrouw *Laurence Libert* merkt op dat kwaliteit van opleidingen mede te maken heeft met wederzijdse erkenning van diploma's, een aspect dat in het rapport niet echt aan bod komt. Er is een gemeenschappelijke accreditatiecommissie, maar toch blijkt het moeilijk om in Vlaanderen de Nederlandse diploma's te erkennen. Heeft mevrouw Verreth daarop een antwoord?

Antwoorden

Mevrouw *Ann Verreth* stelt onomwonden dat het aanbieden van kwaliteitsonderwijs primeert. Er is reflectie vanuit visitatie en evaluatie. Vanuit het intern evaluatiesysteem wordt gemeten wat de beide de facto betekenen voor de inhoud van de opleiding en of ze aanleiding hebben gegeven tot verbeteringen. De spreekster stelt dat opleidingsverantwoordelijken en kwaliteitscoördinatoren bij elke meting hebben aangegeven dat de visitaties aanleiding geven tot reflectie over opleidingen en kwaliteitsverbeteringen.

Over de invloed van het lage internationale karakter van de visitaties op de kwaliteit, geeft mevrouw Verreth toe dat het evaluatieorgaan liever meer internationale expertise zou aantrekken. Ze nuanceert echter dat er ook Vlamingen over de hele wereld verspreid zitten die wel Nederlands spreken, al werken ze in een andere context. Antwoorden op de vraag of dit een reëel kwaliteitsrisico zou inhouden op termijn, kan de spreekster naar eigen zeggen niet, omdat ze niet over voldoende gegevens beschikt. Het is zeker zinvol om zich af te vragen of Vlaanderen in de sterk internationaliserende arbeidsmarkt dan wel in lijn blijft met de standaarden voor opleidingen in andere landen, maar voor mevrouw Verreth is zo'n kwaliteitsrisico niet tastbaar aanwezig.

Mevrouw Verreth licht vervolgens toe dat er wordt gewerkt met een vrij uitgebreide pool van onderwijsdeskundigen die precies die vorm van deskundigheid inbrengt in de visitatiecommissies. In die zin ziet de spreker dus geen probleem. Naarmate er meer ervaring komt, groeit de deskundigheid, ook inzake evaluatie, stelt ze. Voor elk visitatiebezoek wordt echter ook voorzien in training, waarin de procedure wordt uitgelegd, maar ook oefeningen die de evaluatiedeskundigheid moeten aanscherpen worden gegeven. Volgens mevrouw Verreth lost dat probleem zichzelf dus op.

Met betrekking tot de internationalisering legt mevrouw Verreth uit dat in de standaarden en de elementen die gescoord worden, internationalisering een transversaal aspect is dat aan bod komt doorheen het ZER en het visitatiebezoek. Ze stelt dat het potentieel groter zou zijn als de voertaal het Engels zou zijn, maar dat ze in het midden laat of daarvoor een pleidooi moet worden gehouden.

Voor wat het inzicht in de onderwijspraktijk betreft, worden tijdens het visitatiebezoek gesprekken gevoerd met de lectoren, docenten enzovoort. De commissie moet volgens haar dus in staat zijn pertinente vragen te stellen aan wie dagelijks in het onderwijsproces staat. Ze stelt dat er geen eenduidig standpunt voorhanden is over taalgebruik in deze, maar verwacht wel dat die mensen in staat zijn daarbij een andere taal te hanteren.

De vraag over de erkenning van diploma's overstijgt volgens de spreker ruimschoots het rapport en de werksfeer van de evaluatieorganen. Ze kan wel meedelen dat de evaluatieorganen alvast betrokken zullen worden bij de meer generieke beschrijving van de domeinspecifieke leerresultaten in het kader van de kwalificatiestructuur. In de toekomst moeten ze ook door het NVAO gevalideerd worden. Dat lijkt haar een stap in de richting van ondersteuning inzake de erkenning van gelijkwaardigheid van diploma's die ertoe kan leiden dat er minder discussie over ontstaat. Ze benadrukt echter dat dit een persoonlijke mening is.

Mevrouw *Katleen Martens* merkt nog op dat er wel degelijk een verschil bestaat tussen scholen die bezig zijn met kwaliteitsverbetering en die het tijdens de visitatiebezoeken misschien minder goed kunnen tot uiting brengen en scholen die minder kwaliteit leveren in de praktijk, maar het mooier kunnen voorstellen. Dat is volgens haar ook opgemerkt bij het bezoek van de commissie Onderwijs aan de NVAO.

Mevrouw *Ann Verreth* gaat ervan uit dat een visitatiecommissie in staat is om die ballon te doorprikken en kan nagaan of er een intern kwaliteitszorgsysteem is dat ervoor zorgt dat de opleiding tijdig signalen

krijgt als er kwaliteitsproblemen dreigen. Externe kwaliteitszorg in Vlaanderen omvat niet enkel het aspect verbetering, maar ook verantwoording. Ze herhaalt dat de visitaties toch aanleiding blijken te geven tot verbeteringen in de kwaliteit van het aanbod.

II. STANDPUNT VAN DE CHRISTELIJKE ONDERWIJSCENTRALE (COC)

1. Toelichting door de heer Rudy Van Renterghem, adjunct secretaris-generaal COC

De heer *Rudy Van Renterghem* opent met de stelling dat het initiatief van beide rekenkamers hem zeer uniek lijkt. Hij gaat eerst in op de beperktheid van het uitgangspunt: de kwaliteit van het hoger onderwijs zou belangrijk zijn voor de ontwikkeling van de kenniseconomie en zodoende ook voor de internationale economische positie van Nederland en Vlaanderen. Doel van het onderzoek moet dan zijn specifiek een bijdrage te leveren aan een zo adequaat mogelijke kwaliteitsbewaking van dat hoger onderwijs. Het onderzoek gaat volgens de spreker alleen in op de vraag of het systeem van kwaliteitszorg een goede invulling geeft aan de wettelijke eisen en of het degelijk werkt. Bij het gegeven dat hoger onderwijs ook andere dan economische doelstellingen nastreeft, wordt hoegenaamd niet stilgestaan, stelt hij, noch wordt de noodzaak van dergelijk systeem in vraag gesteld.

Een tweede bedenking behelst het feit dat er geen omschrijving van het concept kwaliteit wordt gegeven. De spreker hecht daaraan veel belang, omdat kwaliteit een maatschappelijk item is geworden, dat niet overal hetzelfde wordt ingevuld. Zo vindt de heer Van Renterghem bij simpel opzoekwerk diverse definities, zoals: geschiktheid voor gebruik, voldoen aan specificaties, geheel van kenmerken van een entiteit die kenmerkend zijn voor het vermogen van die entiteit. Een definitie die vaak wordt gehanteerd, is voldoen aan de verwachtingen van de klant, van de interne en externe klant of zelfs aan de uitgesproken en vanzelfsprekende verwachtingen van de interne en externe klant. De heer Van Renterghem stelt echter dat de kwaliteit niet iets extra is, bovenop het normale werk, maar wel het resultaat van eenieders dagelijks werk in het onderwijs: het resultaat van keihard aangehouden collectief presteren van het personeel in het onderwijs. Geen personeel, geen kwaliteit, besluit hij.

De spreker vindt bovendien dat het concept 'klant' als een tang op een varken past in het kader van onderwijs. Een sluitende definitie is niet evident. Het feit dat kwaliteit zoveel facetten kent, maakt dat het

goed is dat interne kwaliteitszorg rekening houdt met andere dan louter de eisen die het accreditatiestelsel oplegt, meent de heer Van Renterghem. Curriculum, inzet van personeel, onderwijsrendement moeten meetellen, stelt hij, hoewel moet worden opgemerkt dat steeds vaker sprake is van efficiëntie en effectiviteit bij de beoordeling en vooral veroordeling van onderwijs. De termen worden vooral gehanteerd omdat er een meetbaarheidsfactor aan vastzit, stelt de spreker. Specifieke vaardigheden kunnen echter volgens hem wel getoetst, maar niet gemeten worden. Die effecten leveren niet zelden de meerwaarde in het hoger onderwijs. De spreker citeert Phil Crosby: *quality is free, but it is not a gift*.

De heer Van Renterghem heeft een aantal bedenkingen bij de conclusies van het rapport. Hij oppert dat uit het rapport moet blijken dat het stelsel van kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs goed is uitgewerkt, dat de interne kwaliteitszorg voldoende is uitgebouwd en de organisatie van de accreditatieverlening goed van de grond is gekomen. Een belangrijke opmerking vindt de spreker dat de visitatiecommissies en de NVAO hun oordeel te weinig baseren op de inhoudelijke aspecten van de onderwijskwaliteit, wat de NVAO ontkent. Een element van kwaliteit is ook de betrokkenheid van medewerkers in het kwaliteitsproces. Voor COC moet het personeel weer eigenaar worden van het proces, dat gaat over het geheel van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Daarvoor moet het personeel dan ook de erkenning en de waardering krijgen, meent de spreker.

Inzake het aspect interne kwaliteitszorg merkt de heer Van Renterghem op dat het deel van het rapport over de kwaliteit van het personeel niet van een accurate weergave van de realiteit getuigt. Hij haalt aan dat in het rapport staat dat niet alle bezochte instellingen of opleidingen de aangewezen maatregelen nemen als blijkt dat een docent ondermaats presteert. Dat vindt hij niet enkel een boude bewering, maar het stelt hem vooral teleur dat de onderwijsminister er niet eens op reageert. Alle hogescholen hanteren een stringent evaluatiesysteem en sturen nauwkeurig bij. Een goed personeelsbeleid bestaat erin opdrachten zo goed als mogelijk te matchen met de diversiteit van de capaciteiten van medewerkers. Losjes buitenkieperen van ervaring en kennis lijkt de heer Van Renterghem niet de weg naar kwaliteitsvol personeelsbeleid. Dat is echter wel de perceptie die uit het verslag naar boven komt.

Voor de externe kwaliteitszorg, met de zelfevaluatie, leest de spreker in het rapport dat opleidingen diplomatiek zijn in het vermelden en verwoorden van verbeterpunten. Hij acht dit vrij normaal omdat ze rekening houden met de mogelijke gevolgen en effecten op de opleiding en de instelling. De rapporten

zouden doorgaans kwantitatieve en vergelijkbare informatie missen en ook de betrokkenheid bij de redactie van het ZER zijn terechte bekommernissen, meent de spreker. Er is inzake redactie niet altijd een evenwichtige verdeling over het personeel.

Het rapport stipuleert dat de evaluatieorganen een onafhankelijke beoordeling hebben. De heer Van Renterghem herhaalt dat voor de kwestie van de secretarissen al een optie naar voren is geschoven. De visitatiecommissies zouden degelijk werk en bruikbare rapporten leveren. Het werkveld is eerder verdeeld in zijn opinies ter zake, stelt de spreker: niet allemaal positief, maar zeker ook niet helemaal negatief. De NVAO zou een goede invulling geven aan opdrachten en werkzaamheden, de decretale benadering van probleem dossiers lijkt sluitend en de kinderziekten zijn bedwongen. Het Rekenhof dringt wel aan op meer transparantie in de beoordelingswijze, maar COC ziet geen reden tot klagen over algemene deskundigheid en degelijkheid. Uit de aanbevelingen inzake externe kwaliteitszorg onthoudt COC dat de marktwerking van de visitatiecommissies in Nederland moet worden herbekeken. Net als de Nederlandse minister van Onderwijs stelt COC echter dat dit voor Vlaanderen vermeden moet worden. Commercialisering leidt tot aberraties, stelt de heer Van Renterghem.

De kosten van interne kwaliteitszorg zijn in de Vlaamse hogeronderwijsinstellingen niet gekend, vervolgt de spreker. Die van externe kwaliteitszorg wel. Meerkosten ten overstaan van voorgaande systemen kunnen blijkbaar niet berekend worden en dat verbaast hem ten stelligste. De COC heeft wel vastgesteld dat het om een aanzienlijke meerkost gaat, voornamelijk door de inzet van personeel. De COC kan niet instemmen met de relativisering van de meerkost door het Rekenhof.

De COC vindt de afstemming van regelgeving tussen Vlaanderen en Nederland relevant voor elke toekomstige hervorming, rekening houdend met de verschillende onderwijsculturen en de andere invulling van het concept hoger onderwijs. Bij toezicht is volgens de heer Van Renterghem echter ook de harmonisatie noodzakelijk. Behalve het Comité van Ministers hebben ook de volksvertegenwoordigers daarin een grotere rol te spelen, meent hij.

Voor de accreditatietermijnen luidt de aanbeveling dat de flexibilisering moet worden onderzocht, maar dat is sterk in tegenspraak met de aanbeveling tot het clusteren van visitaties, stelt de spreker.

Ter conclusie stelt de COC niet ontevreden te zijn over de kwaliteit van het onderwijs, maar de procedures ten behoeve van de kwaliteitszorg zorgen voor bijkomende werkdruk. Bij een hervorming moet

daarmee rekening worden gehouden, stelt de heer Van Renterghem. De NVAO-pilots bieden enig perspectief en het strekt volgens de spreker tot aanbeveling dat het Vlaams Parlement ook de resultaten daarvan grondig zou analyseren. Naar zijn mening kunnen die bruikbaar zijn om samen met de Nederlandse stakeholders de systemen bij te stellen. Hij besluit dat de appreciatie van het systeem in het algemeen goed is, al zijn er verbeterpunten en is er een hoge kost aan verbonden die slechts gedeeltelijk in de Vlaamse begroting terug te vinden is. De verborgen kost zit hem in personeelsinzet. De COC vraagt om erkenning en compensatie daarvoor. Bovendien rijst voor de spreker ook de vraag om na te gaan of de visitaties, de accreditatie en verbetertrajecten voldoende meerwaarde leveren voor het hoger onderwijs. Daarbij onderstreept hij wel de noodzaak aan overheidscontrole op het voldoen aan minimale eisen, dus het halen van de eindtermen hoger onderwijs. Die overheid besliste trouwens ook dat tijd en middelen niet anders dan beperkt kunnen zijn voor het hoger onderwijs, haalt de heer Van Renterghem nog aan. Het beeld is minder transparant geworden en de opdrachten zijn complexer geworden terwijl ook externe factoren zoals flexibilisering, evolutie van structuren en nieuwe financieringsmethodes, hoge werkdruk, rationalisatie, vergrijzing, ontgroening en krapte op de arbeidsmarkt, een rol spelen in het verhaal.

De heer Van Renterghem vat samen dat kwaliteit alleen kan bestaan bij de gratie van voldoende personeel en financiële middelen en de juiste omgeving en daarin bestaat de verantwoordelijkheid van de volksvertegenwoordigers, stelt hij.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw *Katleen Martens* heeft gehoord dat de spreker kwaliteit beschouwt als een dagelijks basisprincipe. Ze vraagt zich af of de werkdruk dat niet belemmert.

Mevrouw *Kathleen Helsen* heeft onthouden dat inzake externe kwaliteitszorg er niet echt eensgezindheid heerst onder het personeel. Er is nogal wat kritiek op de werking van de visitatiecommissies. Ze wil weten of die opmerkingen gelijklopen met die in het rapport van het Rekenhof.

Antwoorden

De heer *Van Renterghem* antwoordt dat de werkdruk inderdaad een ernstig pijnpunt is en dat dit als hoogste punt op de prioriteitenlijst staat. Hij benadrukt dat dank zij de inzet van het personeel de kwaliteit niet heeft geleden, maar dat er grenzen zijn. Als de uitholling van de financiering doorgaat en er geen

rekening wordt gehouden met alle vermelde aspecten, dan kan de kwaliteit wel in het gedrang komen, stelt hij.

Aan mevrouw Helsen bevestigt hij dat er verdeelde meningen leven over de visitatiecommissies. De opmerkingen gaan vaak over een gebrek aan specifieke deskundigheid. Meest gehoorde klacht blijkt dat er te weinig ruimte is voor discussie over de inhoud van opleidingen. Het gaat te veel over structuren en onderliggende organisatievormen. Een leerkracht heeft daar geen boodschap aan. Het gaat dus te weinig over de kwaliteit van wat ze dagelijks moeten leveren. De spreker vindt alvast dat er ruimte is voor verfijning en stelt dat er hoop leeft dat de pilots een perspectief bieden om het proces dichter bij het personeel te brengen, omdat ze de instelling zelf scheiden van de opleiding.

III. STANDPUNT VAN DE VLAAMSE INTER-UNIVERSITAIRE RAAD (VLIR)

1. Toelichting door mevrouw Marleen Bronders, coördinator kwaliteitszorg VLIR

Mevrouw *Marleen Bronders* beaamt de gemeenschappelijke onderbouw met VLHORA. Ze probeert vooral extra punten aan te brengen.

Mevrouw Bronders spreekt namens de Cel Kwaliteitszorg van VLIR. Ze verheugt zich over de hoofdconclusie van het rapport, dat het kwaliteitszorgsysteem in Vlaanderen goed is uitgebouwd, en over het feit dat het ook de werking en onafhankelijkheid van de evaluatieorganen goedkeurt.

1.1. Onafhankelijkheid

Ook mevrouw Bronders verwijst naar de opmerking in het rapport over het ontbreken van specifieke onafhankelijkheidseisen voor de secretarissen in de regelgeving, en het feit dat hun hiërarchische band met het evaluatieorgaan een gevaar zou kunnen betekenen voor beïnvloeding van commissieleden bij de oordeelsvorming. De spreekster onderstreept dat ook VLIR een aantal interne regels hanteert met betrekking tot de secretarissen. Zo mag een stafmedewerker nooit een visitatie ondersteunen als het gaat om een opleiding of opleidingen waarmee hij of zij enige band heeft gehad of heeft. In het visitatieprotocol is volgens haar de opdracht van secretarissen ook zeer nauwkeurig omschreven. Daar staat dat zij geen lid zijn van de visitatiecommissie, maar wel de procesbewakers. Die komt nooit tussen in de oordeelsvorming van de commissieleden. VLIR heeft echter evenmin problemen met de desbetreffende

aanbeveling ter ondertekening van een onafhankelijkheidsverklaring. Mevrouw Bronders merkt tevens op dat VLIR met een vaste staf werkt, die visitaties ondersteunen en begeleiden. Zo wordt deskundigheid opgebouwd, stelt ze en kan door overleg en coördinatie een zeer vergelijkbare manier van ondersteuning worden geleverd door die secretarissen.

1.2. Gebrek aan toezicht op de evaluatieorganen

Over het gebrek aan toezicht op de evaluatieorganen wordt in het rapport de Vlaamse overheid aangesproken met het oog op het risico dat ze heeft genomen door de organen decretaal en voor de hele visitatieronde aan te wijzen. Noch de NVAO, noch de Vlaamse Regering beschikken volgens het rapport over middelen om de evaluatieorganen een sanctie op te leggen. VLIR en VLHORA kregen de decretaale opdracht om de kwaliteitszorgcyclus op te volgen en er is weinig toezicht op. Toch nuanceert mevrouw Bronders dat: bij slechte werking van het evaluatieorgaan, wat zich volgens de spreker uit in een slechte kwaliteit van de visitatierapporten, wordt de Cel Kwaliteitszorg wel degelijk gesanctioneerd, aangezien de NVAO de rapporten dan kan afkeuren en dit ook publiek kan maken. Volgens de spreker hebben de evaluatieorganen er alleen maar belang bij van goed werk te leveren, omdat de kwaliteit van de visitaties belangrijk is voor de opleidingen aangezien de accreditatie ermee samenhangt. Ook mevrouw Bronders verwijst naar de ‘peer review’ en het lidmaatschap van ENQA. Het onderzoek loopt, stelt ze.

1.3. Samenstelling, werkwijze en methodiek van de visitatiecommissies

Bij de opmerkingen inzake de samenstelling van visitatiecommissies, en het tekort aan internationale leden, waardoor de internationale benchmarking wordt gemist, voegt mevrouw Bronders nog toe aan de reeds aangehaalde argumenten, dat de Cel Kwaliteitszorg van de VLIR er toch voor de meeste visitatiecommissies in slaagt een evenwicht te vinden tussen binnen- en buitenlandse commissieleden. Er wordt inderdaad gezocht naar Nederlandstalige inbreng, dus vooral in Nederland, al wordt volgens de spreker ook binnen Europa gezocht naar mensen van overal met een actieve kennis van het Nederlands. Intussen worden voor universitaire opleidingen die in het Engels worden gedoceerd, ook visitatiecommissies in het Engels georganiseerd, meldt mevrouw Bronders. De mogelijkheden zijn daar groter wat betreft het inschakelen van buitenlandse leden.

Er wordt ook opgemerkt dat visitatiecommissies vaak te eenzijdig academisch zijn samengesteld. Ook

in dit verband oppert mevrouw Bronders dat er zeer eenduidige regels zijn voor het samenstellen van visitatiecommissies. Een visitatiecommissie moet in de samenstelling de integrale breedte van het vakgebied kunnen overzien. Daartoe zijn voor universitaire opleidingen een aantal academici opgenomen, maar in het protocol is tevens voorzien dat als er een duidelijk traceerbare arbeidsmarkt is, dan ook één van de deskundigen uit die sector moet afkomstig zijn. Bij sommige vakgebieden is dat allemaal niet zo duidelijk af te bakenen, geeft mevrouw Bronders toe, zoals voor wijsbegeerte.

Ook VLIR vindt het jammer dat het lijkt alsof eerder weinig studenten betrokken worden bij visitatiecommissies, terwijl dat volgens de spreker helemaal niet het geval is. Ze benadrukt dat VVS daartoe ontzettend veel inspanningen levert, samen met en in overleg met VLIR en VLHORA. Studenten vormen een absolute meerwaarde voor de visitatiecommissies, stelt mevrouw Bronders.

Het domeinspecifieke referentiekader zou maar zelden met de opleidingen besproken worden en zou weinig internationale inspiratie inhouden. Mevrouw Bronders verwijst naar de uiteenzetting van mevrouw Verreth ter zake en voegt eraan toe dat de regel stelt dat het domeinspecifieke referentiekader voor de visitatie aan de opleiding wordt overgemaakt. Tijdens het bezoek wordt het bovendien expliciet met de opleiding besproken. De meeste opleidingen kunnen er zich dan ook prima in vinden, stelt de spreker. Het kader wordt vastgelegd op de installatievergadering van de visitatiecommissie en als er internationale domeinspecifieke normen bestaan, dan worden die elementen opgenomen.

Vervolgens zouden volgens het Rekenhof de visitatiecommissies zich nog te weinig op inhoudelijke onderwijsaspecten baseren in de oordeelsvorming. De Cel Kwaliteitszorg is het daarmee absoluut oneens en gaat in deze akkoord met de opmerkingen van het NVAO. Het accreditatiekader uit het VLIR-VLHORA-visitatieprotocol waarborgt samen met de inschakeling van peers dat de inhoudelijke aspecten van de onderwijskwaliteit toch primeren.

Beide rekenkamers zijn van oordeel dat de visitatiecommissies hun oordeel vaak te weinig of niet onderbouwen, en dat ze verschillend gewicht toekennen aan facetten en onderwerpen die ze beoordelen. Het is dan niet altijd duidelijk hoe men tot compensatie is gekomen en tot een positief oordeel. Een betere onderbouwing zou volgens de rekenkamers kunnen voorkomen dat verschillende commissies ook verschillend oordelen over onderwerpen die bij opleidingen binnen eenzelfde instelling op precies dezelfde manier vorm krijgen. Als voorbeeld wordt de interne kwaliteitszorg aangehaald en er wordt

opgemerkt dat in de beginfase er enige problemen zijn gerezen met de redactie van rapporten inzake de motivering van de oordeelsvorming. Het Rekenhof heeft bij de Cel Kwaliteitszorg van VLIR in dat kader twee dossiers doorgenomen, stelt mevrouw Bronders: een visitatie van 2004 en een van 2005. Dat was de periode waarin de accreditatie werd ingevoerd en er werd nog gezocht naar de afstemming van de rapporten op de accreditatievereisten. Ze erkent zonder meer dat de eerste rapporten een betere motivering konden krijgen. Er is intussen overleg ter zake gepleegd met de NVAO en de rapporten zijn daarop afgestemd. Als de graadmeter voor de kwaliteit van de rapporten bij VLIR het aantal hoorzittingen vanwege de NVAO voor vragen ter zake kan zijn, dan blijkt er een grote tevredenheid, stelt de sprekerster. Negentig percent van de rapporten wordt zonder meer geaccepteerd. Voor de overige tien percent is het advies uiteindelijk toch gevolgd.

De onrechtlijnige oordeelsvorming waarvan sprake, duidt mevrouw Bronders gedeeltelijk met het feit dat het omgaan met de beoordeling en met beslissingen tot de autonomie van de visitatiecommissie behoort. Ze refereert aan de tekst van de Nederlandse inspectie Hoger Onderwijs die gaat over de werking van het stelsel. Die stipuleert dat er goede redenen zijn om het beoordelingskader niet dicht te spijkeren en tot een afvinklijstje te reduceren. Er moet volgens hen ook ruimte zijn voor deskundigheid en het timmermansoog van visitatiecommissies. Mevrouw Bronders benadrukt bovendien dat het aangrijpingspunt van een visitatie een opleiding is en dat het niet zo is dat formele, facultaire of centrale procedures daarom ook werken op opleidingsniveau. Het is dus vrij logisch vindt ze, dat verschillende visitatiecommissies in verschillende opleidingen een verschillend oordeel vormen omdat er verschillende zaken zijn vastgesteld.

De visitatiewerkzaamheden zijn volgens het Rekenhof ook te beperkt in het geval een visitatiecommissie onvoldoende kan steunen op een ZER. Ook in dit verband verwijst mevrouw Bronders naar de uiteenzetting van mevrouw Verreth. Ze voegt eraan toe dat op tweeënhalve dagen de commissieleden er nog steeds in slagen het ZER op waarachtigheid te toetsen en zich een getrouw beeld te vormen van de opleiding.

Vervolgens komt ze terug op de mogelijkheid dat een visitatiecommissie geen oordeel uitspreekt. Het verslag van het Rekenhof stelt dat het visitatierapport dan onbruikbaar is en dat dit in het bestaande stelsel een onoplosbaar probleem vormt. Mevrouw Bronders legt uit dat dit eenmaal is gebeurd, in 2004, en wijst erop dat er nog van die veralgemeningen in het rapport zijn gesproken. Ook dit feit dateert uit de periode van zoeken naar de juiste omgangsformule

met de beslisregels. Het is intussen duidelijk dat het niet kan, stelt ze, en bovendien krijgt wie in een visitatiecommissie zitting heeft de opdracht mee om over elk onderwerp tot een oordeel te komen.

Mevrouw Bronders haalt ook de opmerking aan over de visitatie van masteropleidingen op basis van plannen. Dat is inherent aan de geleidelijke invoering van de bamastructuur, meent ze. Er is ook een duidelijke keuze gemaakt om het stelsel verder te zetten. Ze geeft toe dat de visitatie deels op basis van plannen, deels op het verleden is gebaseerd. De niet-gekozen optie was echter het stelsel voor enkele jaren plat te leggen.

1.4. Kosten van de visitaties

Ook mevrouw Bronders bevestigt de aanzienlijke stijging van het prijskaartje sinds de invoering van de accreditatie. VLIR heeft de afweging van kosten wel gemaakt en komt voor het luik externe kwaliteitszorg op een quasi verdubbeling van de kost. Ze acht het ook belangrijk nog eens op te merken dat het de instellingen voor hoger onderwijs zijn die de hoge kosten alleen dragen.

1.5. Relatie visitatiecommissie – NVAO

De verhouding tussen NVAO en de visitatiecommissie stoelt volgens het Rekenhof te veel louter op de rapporten van de visitatiecommissies en te weinig op hoorzittingen en verificatiecommissies. De decretale opdracht van de NVAO bestaat er echter in na te gaan of de visitatieprocedure correct is doorlopen en of de oordelen onderbouwd zijn. Het zijn de visitatiecommissies die over de inhoudelijke deskundigheid beschikken om zich uit te spreken over de opleidingen.

Ten slotte komt mevrouw Bronders nog terug op de aanbeveling van het Rekenhof om na te gaan of de evaluatieorganen nog wel nodig en wenselijk zijn bij accreditatie. Het is ook VLIR niet duidelijk waar die aanbeveling zijn grond vindt. Volgens mevrouw Bronders is het zo dat met drie onafhankelijke spelers die elk verantwoordelijk zijn voor één van de lagen van het kwaliteitszorgstelsel, de interne, de externe en de accreditatielaag, een waarborg wordt gegeven voor een onafhankelijk en deskundig oordeel over de kwaliteit van opleidingen. Bundelen van beide bevoegdheden lijkt de sprekerster niet aangewezen, omdat er dan een rechter-en-partijsituatie ontstaat. De kracht van het driedelige systeem zou voor haar moeten worden meegenomen naar de invoering van een nieuw accreditatiesysteem in 2012-2013. Het voorstel dat al is uitgewerkt binnen de NVAO zou uitgaan van een instellingsaudit met een

al dan niet beperkte opleidingsevaluatie. De verantwoordelijkheid van de instellingsaudit ligt dan bij de NVAO, bij de accreditatielaag dus. Binnen VLIR en VLHORA worden echter alternatieven besproken en leeft de hoop structureel bij de verdere uitwerking te zullen worden betrokken, stelt mevrouw Bronders.

De spreker is tevreden dat ze de kans kreeg om in te gaan op het rapport omdat ze het spijtig vindt dat voor publicatie er zelfs geen inzagemogelijkheid was voor sommigen.

IV. STANDPUNT VAN ACOD ONDERWIJS

1. Toelichting door de heer Hugo Deckers, algemeen secretaris ACOD Onderwijs

De heer *Hugo Deckers* wil zeker niet in herhaling vallen en stelt in te stemmen met veel van wat al is aangebracht. Ook heeft ACOD begrip voor de houding van VLIR en VLHORA, die als belangrijke actoren en voorwerp van commentaar in het rapport een andere positie hebben. Hij stipt kort een aantal topics aan.

Het aspect kostprijs, in geld en personeel, is altijd belangrijk in de ogen van personeelsvertegenwoordigers, stelt de spreker. De vraag naar kwaliteit vindt hij vanwege de overheid zeker terecht, maar dat kan niet ten koste gaan van andere doelstellingen, die net zo goed opgelegd worden. Personeel is geen voorwerp van kwaliteitsbewaking, maar een spil daarin, stelt hij. Het personeel mag dat dan ook niet als een bedreiging zien maar moet het als integraal deel van de onderwijsloopbaan kunnen beschouwen. Dat vergt een bepaalde aanpak, meent de heer Deckers.

Ook de heer Deckers acht het positief dat de kwaliteitsbewaking een positieve beoordeling krijgt. Het is een systeem in evolutie en dat moet binnen de instellingen nog verder worden ontwikkeld, beaamt hij. Toch brengt hij de nuance aan dat diezelfde instellingen meteen ook geconfronteerd worden met allerlei opdrachten en vragen vanwege de overheid. Hij vraagt aandacht voor de enorme druk die dat op een instelling legt.

Hij las ook dat de NVAO te weinig instrumenten zou hebben in verband met aanvullende onderzoeken. De heer Deckers is daar niet zo zeker van en waarschuwt voor overbureaucratisering van het systeem. De interne dagelijkse werking moet leefbaar blijven, stelt hij.

Wat de kostprijs betreft, wordt dat voor Vlaanderen veeleer als een pluspunt vermeld, stelt hij. Dat is aan de clustering van het systeem te wijten, die mis-

schien ook een soort nadeel heeft, maar dat volgt de heer Deckers niet.

Hij is het er evenmin mee eens dat het toezicht van de minister van Onderwijs te beperkt zou zijn in vergelijking met Nederland. Aangezien het om gemeenschappelijk toezicht gaat, begrijpt hij het gemaakte onderscheid niet.

De structuur van de visitatiecommissies is verschillend. De VBI's zijn meer onafhankelijke, privé-werkende instanties, stelt de heer Deckers en hij vindt dat niet de goede methode. Nederland lijkt er stilaan van terug te komen, stelt hij.

Wat er volgens de spreker kan ontbreken in de benadering is de toets nieuwe opleidingen. Hij meent dat kan worden aangetoond dat Vlaanderen daarmee op de juiste manier omspringt.

De heer Deckers acht het noodzakelijk dat Vlaanderen de benchmark op een internationaal niveau aandurft. Dan kan men nagaan waar de opleidingen staan ten overstaan van de anderen, stelt hij.

De spreker besluit dat het rapport globaal genomen stelt dat het Vlaams hoger onderwijs doet wat het moet doen en zelfs meer dan dat. Hij meent dan ook dat Vlaanderen de internationale vergelijking kan doorstaan.

V. STANDPUNT VAN VSOA-ONDERWIJS

1. Toelichting door de heer Lucianus Van Rompaey, VSOA-Onderwijs

De heer *Lucianus Van Rompaey* zegt dat zijn uiteenzetting onder meer gebaseerd is op zijn ervaring met visitaties door VLIR en door VLHORA. Het verslag is van een hoge kwaliteit en benadert het onderwerp kritisch. VSOA-Onderwijs kan zich terugvinden in de hoofdconclusie. Uit ervaring weet VSOA dat alle instellingen van hoger onderwijs in Vlaanderen zwaar geïnvesteerd hebben in man/vrouwkracht om een voldoende uitgebouwd systeem van interne kwaliteitszorg te ontwikkelen. Dat er verbeteringspunten blijven is evident en in feite intrinsiek aan kwaliteitsbewaking.

Heel wat instellingen zijn teleurgesteld over de aandacht die in een visitatierapport besteed wordt aan de inhoudelijke aspecten van de onderwijskwaliteit. Vaak staat de commentaar ver weg van de praktijk.

Interne kwaliteitszorg is, zoals het rapport stelt, niet gemakkelijk te beoordelen, elke instelling in het hoger onderwijs heeft immers een eigen interne

structuur en organisatiewijze voor dat aspect van de kwaliteitszorg. Nochtans is het belangrijk. Enerzijds dienen de decretale verplichtingen ingevuld te worden en anderzijds kan geen enkele instelling van hoger onderwijs in Vlaanderen het zich veroorloven om een opleiding niet geaccrediteerd te zien.

Interne kwaliteitszorg vergt de inzet en betrokkenheid van alle personeelsleden. De druk op alle medewerkers om het zelfevaluatie-rapport samen te stellen is groot. De huidige kwaliteitsbewaking is relatief nieuw. Heel wat medewerkers zijn eigenlijk autodidact in een niet zo eenvoudige materie.

Het zelfevaluatie-rapport dat uit de interne kwaliteitszorg voortvloeit, is het beginpunt, maar misschien ook wel het sluitstuk van de externe kwaliteitszorg. De visitatie- en de accreditatiecommissie en de NVAO baseren zich op dat rapport. De strikte opbouw van het zelfevaluatie-rapport versterkt de neiging om het te herleiden tot een louter vormelijk en bureaucratisch instrument, onder meer door het in matrixen te gieten. Het rapport is immers vooral gebaseerd op bewijzen. Om bijvoorbeeld tevredenheid te bewijzen, is het nodig enquêtes te organiseren. Jaarlijks dezelfde vragen door de computer laten verwerken, is een eenvoudige, doch vrij formalistische wijze om tot een zelfevaluatie-rapport te komen.

Een ander moeilijk punt is de samenstelling van de visitatiecommissies, vooral voor courante opleidingen als de lerarenopleidingen en de verpleegopleidingen. Als een visitatiecommissie van identieke opleidingen bestaat uit dezelfde leden, worden de oordelen correcter en beter vergelijkbaar. Een visitatie moet tot doel hebben om een unieke opleiding op zichzelf te beoordelen. Door het feit dat ze identieke opleidingen beoordeelt, ontstaat er sowieso een vorm van vergelijking en ook dus ranking. VSOA is tegen elke vorm van ranking.

Het domeinspecifieke referentiekader vormt de basis van het oordeel van de visitatiecommissie. Het referentiekader is evenzeer essentieel voor de opbouw van het zelfevaluatie-rapport. Daarom moet het bekend zijn van bij de start. Als het referentiekader aangepast wordt nadat een instelling een zelfevaluatie-rapport opgesteld heeft, kan dat tot discrepanties leiden. VSOA vraagt duidelijkheid daaromtrent.

Volgens het Rekenhof hebben de kosten voor de interne kwaliteitszorg geleid tot een kwaliteitscel op het centrale administratieve niveau van een instelling. Die cel bestaat uit twee tot drie personen, maar eigenlijk zijn er heel wat meer personeelsleden betrokken bij de interne kwaliteitszorg. De centrale administratie kent immers de eigenheid van elke opleiding niet. De personeelskosten voor kwaliteitszorg lopen gemakkelijk op tot 200.000 euro. Opval-

lend is ook dat het Rekenhof de kosten voor de externe kwaliteitszorg beheersbaar vindt. VSOA kent een instelling die enkel voor de externe kwaliteitszorg jaarlijks 200.000 euro in de begroting inschrijft.

De externe en interne kwaliteitszorg eisen dus de inzet van heel wat personeelsleden die niet kunnen worden betrokken bij de corebusiness van de instelling. De kosten voor de externe kwaliteitszorg zijn trouwens recht evenredig met het aantal opleidingen in die instelling. Die opmerking is geen pleidooi om opleidingen af te schaffen. Een instelling met veel opleidingen wordt eigenlijk gediscrimineerd ten opzichte van een opleiding met een beperkt aantal opleidingen. Dat wordt op geen enkele manier door de overheid gecompenseerd.

Het Rekenhof stelt terecht dat de rol van VBI's en de secretarissen verduidelijking behoeft. Soms zijn er ook problemen tussen de secretarissen en de instelling. De gevisiteerde instelling kan nergens terecht om die problemen aan te kaarten.

Het zelfevaluatie-rapport moet zes onderwerpen behandelen. VSOA-Onderwijs is ervan overtuigd dat het aantal onderwerpen moet worden beperkt en dat het rapport zich meer moet concentreren op onderwijs en onderzoek. Daarover is er zowel in Nederland als in Vlaanderen al uitgebreid gepraat.

Kwaliteit is essentieel, maar als de systemen te bureaucratisch worden schieten ze voorbij aan het voornaamste doel, namelijk goed onderwijs bieden. Kwaliteitszorg moet ook betaalbaar blijven. De overheid zou geaccrediteerde opleidingen extra kunnen financieren. Dat zou de instellingen helpen om te werken aan hun andere opleidingen met een minder gunstig accreditatieresultaat.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Mevrouw *Laurence Libert* verwijst naar de uitspraak van mevrouw Verreth dat het moeilijk is mensen te vinden voor de visitatiecommissies. Anderen merken op dat de onafhankelijkheid van de leden van de visitatie niet altijd gegarandeerd is. De heer Van Rompaey zegt dan weer dat dezelfde opleidingen best door dezelfde mensen beoordeeld worden. Zal het voortaan niet nog moeilijker worden om visitatiecommissies te organiseren? Positief is dan weer dat Engelstalige opleidingen de visitatiecommissies vergemakkelijken. Open Vld is immers voor de verengelsing van sommige opleidingen in het hoger onderwijs. De academisering moet rond zijn tegen 2012. Zal de taak van de visitatiecommissies nog verzwaren?

Antwoorden

Mevrouw *Marleen Bronders* antwoordt dat aangaande de visitatiecommissies er een onderscheid is tussen VLIR en VLHORA. De VLIR heeft minder instellingen, dat vergemakkelijkt het organiseren van visitatiecommissies. Dat betekent niet dat er minder opleidingen beoordeeld worden maar wel dat de commissie minder bezoeken moet afleggen. Daardoor zijn er geen ingewikkelde constructies nodig en de raad kan werken met één visitatiecommissie voor alle opleidingen in dezelfde cluster. Er zijn procedures die de onafhankelijkheid van de leden garanderen. De opmerking van het Rekenhof ging vooral over een mogelijke belangenvermenging van secretarissen. Aan hen worden immers geen strikte eisen gesteld. De strengere eisen van de Erkenningcommissie vormen op zich geen probleem voor de samenstelling van visitatiecommissies.

De verengelsing aan de universiteiten blijft beperkt tot Engelstalige opleidingen. Het is moeilijk om anderstaligen in een andere taal uit te leggen hoe het Vlaamse onderwijs in elkaar zit.

Alle opleidingen die betrokken zijn bij de academisering, zijn opgenomen in de visitatieprocedure. Tegen 2012 zullen ze allemaal geëvalueerd zijn. Nadien is het de bedoeling om te komen tot een minder bureaucratisch, minder kostelijk systeem.

De heer *Lucianus Van Rompaey* erkent de problemen met de visitatiecommissies maar heeft niet meteen een oplossing. Er zijn verschillen tussen de beoordeling van identieke opleidingen en dat moet zoveel mogelijk vermeden worden. Als er verschillende commissies zijn, zouden ze best hun beoordelingswijze bespreken. Meer commissies zou het misschien ook gemakkelijker maken om meer mensen te vinden, want dan zouden ze er minder tijd in moeten investeren. Een pasklare oplossing heeft VSOA niet.

Sommige opleidingen, ook beroepsopleidingen hebben een internationaal karakter. Dat betekent niet noodzakelijk dat verengelsing absoluut nodig is. Het is wel mogelijk om bepaalde aspecten van een opleiding in het Engels te geven. Een volledige verengelsing is niet gezond. Een visitatie moet ook mensen ondervragen. De commissie kan niet verwachten dat alle docenten en studenten zich behoorlijk kunnen uitdrukken in het Engels. Dat is nog iets helemaal anders dan de taal te begrijpen. Het is natuurlijk altijd mogelijk tolken in te schakelen, maar hogescholen en universiteiten zouden niet graag de kosten voor de visitatiecommissie daardoor zien verhogen.

De academisering is belangrijk in de context van het rapport-Soete. Het probleem zal afgewenteld worden

op VLIR en VLHORA. Inkanteling zal op VLIR afgewenteld worden, als de huidige toestand gehandhaafd blijft, op VLHORA. De spreker neemt aan dat de visitaties al een paar jaar vooraf gepland worden. De academisering kan enkel een verschuiving veroorzaken, op VLIR en VLHORA. Natuurlijk blijft het te visiteren aantal opleidingen hetzelfde.

Mevrouw *Marleen Bronders* vult aan dat het niet is omdat VLHORA met ingewikkelde constructies moet werken, dat er geen afstemming gezocht wordt tussen de manier waarop de commissies de opleidingen beoordelen. Als het praktisch haalbaar is, hebben commissieleden ook zitting in verschillende commissies. De commissieleden komen ook geregeld samen.

Volgens het decreet moeten VLIR en VLHORA de visitatie van te academiseren opleidingen samen coördineren. Het is dus niet zo dat de bordjes wisselen bij inkanteling.

De verslaggever,

De voorzitter,

Kathleen
HELSEN

Monica
VAN KERREBROECK